

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายต่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้โดยหลักนิติธรรม

จัดทำโดย

พลเอก วิมล คำอิม

เลขประจำตัว ๖๗๑๒๓๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมหลักสูตร
“หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๒

ลิขสิทธิ์สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

การบังคับใช้กฎหมายยังคงเป็นมาตรการที่จำเป็น ของ กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้า เพื่อยุติ ความรุนแรงและดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนแต่ผลกระทบที่ตามมาคือมีความ พยายามในการทำลายความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้มองว่าฝ่ายรัฐใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ทวงความชอบธรรม มีการบิดเบือนข้อมูลตั้งนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา“แนวทางการบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่ม ผู้ก่อการเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยผู้วิจัยได้ใช้ การวิเคราะห์ จุดแข็งจุดอ่อน เปรียบเทียบ กับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และ ศึกษาหลักนิติธรรม เพื่อสังเคราะห์ แนวทางการบังคับใช้กฎหมาย ต่อกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยหลักนิติธรรม” ประกอบการศึกษาในหลักสูตร “หลักนิติธรรม เพื่อประชาธิปไตย”

การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมต่อการบังคับใช้กฎหมายใช้ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” โดยการเมืองนำการทหาร การใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษที่มีอยู่อย่างเหมาะสม กับสถานการณ์ และใช้เท่าที่จำเป็น โดยนำกระบวนการนิติทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุน ดังนี้

“เข้าใจ” ในปัจจุบันของการก่อเหตุรุนแรง เป็นระยะของการเคลื่อนไหวของเยาวชนรุ่นใหม่ ดังนั้นปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม ยังมีความจำเป็นในการสนับสนุนพื้นที่ให้ปลอดภัย ตลอดจนเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ที่มีต่อฝ่ายรัฐ สร้างสภาพที่เกื้อกูลในการกำเนิด ยุทธศาสตร์ด้านการเมือง

“เข้าถึง” ประชาชนจากการถูกปลุกกระดม รวมทั้งถูกด้อยค่าความชอบธรรมในการปฏิบัติ ของฝ่ายรัฐด้วยการสร้างความเข้าใจ

“พัฒนา” แนวทางที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย ลดการปะทะ ลดการสูญเสีย สามารถตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการเข้ามาบังคับใช้กฎหมาย มีพื้นที่ ปลอดภัย พื้นที่พูดคุยสันติสุขจากระดับชุมชน ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้าง ความยุติธรรมระดับชุมชน และเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง ทศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจที่ ถูกต้องของแนวทางสันติวิธี

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิจัยเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อผู้นำไปศึกษา เพื่อเป็นความรู้ ต่อยอดในด้านการศึกษา การบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้จัดทำจึงขออภัย มา ณ ที่นี้

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๑. ที่มาของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์	๒
๓. สภาพปัญหา และผลกระทบในพื้นที่ จชต.	๒
๔. ผลผลิตของความขัดแย้ง	๓
๕. กฎหมายที่สำคัญ	๔
๖. แนวทางบังคับใช้กฎหมายของ กอ.รมน.ภาค ๔ สน.	๗
๗. ช่องว่างของกฎหมาย	๘
๘. การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๙
๙. แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยหลักนิติธรรม	๑๐
๑๐. แนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการที่เหมาะสม	๑๒
๑๑. แนวทางการประยุกต์ ยุทธศาสตร์พระราชทาน	๑๔
๑๒. ข้อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยหลักนิติธรรม	๑๕
๑๓. เอกสารอ้างอิง	๑๗

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้โดยหลักนิติธรรม

๑. ที่มาของปัญหา

นับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นอาวุธปืน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ ทำให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เกิดความหวาดกลัว หวาดระแวง อีกทั้งเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของรัฐ เพื่อมุ่งสู่เงื่อนไขของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและการขัดกันด้วยอาวุธ เพื่อให้ประชาคมระหว่างประเทศรับรองสถานะให้เป็นคู่ขัดแย้งกับรัฐไทยจนนำไปสู่การเข้าแทรกแซง และดำเนินกระบวนการใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองในที่สุด

จากสถานการณ์การความรุนแรงที่เกิดขึ้น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.)^๑ ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงพ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ ประเด็นการสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่ จชต.^๒ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหา โดยจากข้อมูลด้านการข่าวเชื่อมั่นได้ว่า กลุ่มขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายู^๓ หรือบีอาร์เอ็น ขับเคลื่อนแนวทางการต่อสู้ โดยได้นำประเด็นทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างทางอัตลักษณ์ มาผูกติดกับหลักคำสอนทางศาสนาที่บิดเบือนนอกจากนี้ ยังได้นำประเด็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของฝ่ายรัฐ รวมทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการขาดประสิทธิภาพของฝ่ายรัฐ มาเป็นเงื่อนไข^๔ และสร้างความชอบธรรมในการก่อเหตุรุนแรงของฝ่ายขบวนการในสายตาของประชาชนอีกด้วย อีกทั้ง ยังพบว่าบริบทของการก่อเหตุรุนแรงในปัจจุบัน มีความเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์กับกลุ่มยาเสพติด ความขัดแย้งผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพล รวมทั้งความขัดแย้งจากเรื่องส่วนตัว ซึ่งทำให้มีโอกาสส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมากขึ้นตามไปด้วย

ดังนั้นในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรง ยังคงมีจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อันจะส่งผลให้สถิติการก่อเหตุรุนแรงลดลงจนเป็นสภาวะที่เกื้อกูลให้ฝ่ายรัฐมีความได้เปรียบในเวทีการพูดคุยสันติสุขมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการลดเงื่อนไขที่ฝ่ายขบวนการจะนำไปใช้สร้างประเด็นในการนำประชาคมระหว่างประเทศเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของรัฐบาลไทยได้อีกด้วย^๕

โดยการบังคับใช้กฎหมายต่อเหตุรุนแรงยังเป็นเครื่องมือที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายจะต้องได้รับความร่วมมือทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้อำนาจกฎหมายตามขอบเขตและไม่ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันการกระจายข่าวสารที่บิดเบือนและเฟื่องเงิงของประชาคมระหว่างประเทศขณะเดียวกันรัฐจะต้องร่วมกันหาแนวทางทางสันติวิธี พร้อมให้อภัยให้โอกาสสำหรับผู้ที่เคยต่อสู้กับรัฐที่พร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อลดความขัดแย้ง ลดความความรุนแรง ส่งผลให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เกิดผลต่อภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐในเชิงบวก ไม่เป็นเงื่อนไขที่องค์กรสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรระหว่างประเทศ ประชาชนจะมีความเชื่อมั่นและสนับสนุน^๖

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑. เพื่อศึกษาที่มาของปัญหา สภาพปัญหา และผลกระทบในพื้นที่ จชต. ผลผลิตของความขัดแย้งกฎหมายที่สำคัญ แนวทางบังคับใช้กฎหมายของ กอ.รมน.ภาค ๔ สน.

๒.๒. เพื่อศึกษาหลักนิติธรรม

๒.๓. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการบังคับใช้กฎหมายการกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๔. เพื่อสังเคราะห์ แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยหลักนิติธรรม

๓.สภาพปัญหา และผลกระทบในพื้นที่ จชต.

รากเหง้าของปัญหาลักษณะพิเศษของพื้นที่ จชต. นั้น ประชากรส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น วิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่นี้จึงมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวสูง อีกทั้งการกำหนดนโยบายของรัฐโดยขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนมลายูมุสลิมอยู่เรื่อยมา ด้านประกอบไปด้วย กลุ่มบีอาร์เอ็น (BRN) ได้มีการจัดตั้งขึ้นหลังจากการหายไปของนายหะยีสุหลง บิน อับดุลกอรี เค และได้มีพัฒนาการอย่างมีพลวัต โดยใช้อุดมการณ์ชาตินิยม ชาตินิยม และศาสนา เป็นแกนกลางขับเคลื่อนแนวความคิดในการต่อสู้ทั้งด้านการเมืองและการทหาร โดยมีกองกำลังติดอาวุธหรืออาร์เคเค (RKK) เป็นเครื่องมือสำคัญซึ่งเกิดจากปัญหาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน และ มีความหวาดระแวงทั้งสองฝ่าย ชาวมลายูมุสลิม ยังขาดความไว้วางใจต่อฝ่ายรัฐ อันเนื่องมาจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในครั้งอดีต รวมถึงผลประโยชน์ทับซ้อนเกิดจากการดำเนินธุรกิจมืด เช่น ยาเสพติด สินค้าผิดกฎหมาย กลุ่มผู้มีอิทธิพล ล้วนแต่เชื่อมโยงกับการเกิดเหตุรุนแรงในพื้นที่ ในส่วนของฝ่ายรัฐก็มีผลประโยชน์จากงบประมาณจำนวนมหาศาลที่ถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาในพื้นที่

ด้านปัจจัยหนุนนำ มีการปกป้องวัฒนธรรม เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีการกำหนดนโยบายของรัฐที่กลายเป็นเงื่อนไขเชิงบวกสำคัญ ที่เกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนแนวทางการต่อสู้ของฝ่ายขบวนการคือนโยบายรัฐนิยม ที่บังคับให้ชาวมลายูมุสลิมต้องละทิ้งอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน จนทำให้เกิดความไม่พอใจของชาวมลายูมุสลิม การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ เป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของความขัดแย้ง ซึ่งชาวมลายูมุสลิมรู้สึกว่าเป็นผู้ถูกกระทำโดยตลอด โดยที่ไม่สามารถเอาผิดใดๆ กับเจ้าหน้าที่รัฐได้ จนนำไปสู่ความไม่พอใจที่ลุกลามจนเป็นการลุกขึ้นต่อต้านอำนาจรัฐอุดมการณ์ชาตินิยม คือหนึ่งในคุณค่าหลักที่ฝ่ายขบวนการใช้ในการขับเคลื่อนและดำรงขีดความสามารถในการต่อสู้ โดยใช้การบิดเบือนประวัติศาสตร์ ซึ่งง่ายต่อการสร้างความไม่โกรธแค้น

๔. ผลผลิตของความขัดแย้ง

๔.๑ ด้านการเมืองการปกครองการปกครองในอดีต ที่ฝ่ายรัฐมองว่าชาวมลายูมุสลิมเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครอง ในขณะที่ชาวมลายูมุสลิมบางส่วนกลับมองว่าชนชาติมลายูเคยมีรัฐที่มีเอกราชและอธิปไตยเป็นของตนเองมีความชอบธรรมที่จะปลดแอกตนเองออกจากรัฐไทย ประเด็นเหล่านี้ได้ถูกหยิบยกมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงมาอย่างต่อเนื่อง

๔.๒ ด้านศาสนาและความเชื่อ หลักการของศาสนาอิสลามได้ถูกนำมาบิดเบือนและถูกใช้เป็นหนึ่งในคุณค่าหลักที่ฝ่ายขบวนการใช้ในการดำรงขีดความสามารถ และความชอบธรรมในการต่อสู้ โดยการใช้ครูสอนศาสนา เป็นแกนนำทั้งงานด้านการเมืองและการทหาร และใช้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา เป็นที่บ่มเพาะทางความคิดและอุดมการณ์

๔.๓ ด้านการศึกษาด้วยบริบทของศาสนาอิสลาม ทำให้ค่านิยมด้านการศึกษาของชาวมุสลิมมักมุ่งศึกษาในด้านศาสนาเป็นหลัก ทำให้ขาดความรู้ในวิชาทางโลกที่มีความจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต อีกทั้งยังกลายเป็นช่องว่างให้ฝ่ายขบวนการสามารถเข้ามาแทรกแซง และใช้ศาสนาที่บิดเบือนในการปลุกฝังอุดมการณ์ที่ไม่ถูกต้องให้กับเยาวชนได้โดยง่าย

๔.๔ ด้านเศรษฐกิจเป็นผลพวงที่เกิดจากการขาดการศึกษาในทางโลก ทำให้ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญและมีรายได้สูง ทำให้ส่วนใหญ่แล้วมีอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมเป็นหลัก ทำให้มีฐานะที่ยากจน จนเป็นบ่อเกิดของปัญหาทางสังคม ทั้งด้านคุณภาพชีวิต อาชญากรรม และยาเสพติดในที่สุด

๔.๕ ด้านสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมอิสลามได้ถูกปิดทับด้วยนโยบายต่างๆ ของรัฐที่พยายามสร้างความเป็นไทยแก่สังคมใน จชต. และแม้ว่าปัญหาภาคใต้จะปรากฏมานานแล้วก็ตาม แต่รัฐยังขาดการยอมรับความแตกต่างและกลายเป็นปัญหาในปัจจุบัน

๔.๖ ด้านกระบวนการยุติธรรมภายใต้การบังคับใช้กฎหมายการศึกษาและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น ทหารจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจทำให้ปัญหาความไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายรัฐ ถูกซ้ำเติมให้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

๔.๗ ด้านประวัติศาสตร์ ประเด็นด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะบริบทที่เกี่ยวข้องกับความภูมิใจด้านชาติพันธุ์และชาตินิยม ยังคงเป็นคุณค่าหลักที่ฝ่ายขบวนการนำมาใช้สร้างและขยายฐานมวลชน แต่ปัจจุบันได้มีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่ชัดเจนและเปิดเผยมากยิ่งขึ้น ทั้งในสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝ่ายรัฐต้องเร่งหาหนทางแก้ไขโดยเร่งด่วน^๔

๕. กฎหมายที่สำคัญ

การก่อเหตุรุนแรงโดยกองกำลังติดอาวุธฝ่ายขบวนการ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งประชาชนผู้บริสุทธิ์และเจ้าหน้าที่รัฐเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมทั้งการบาดเจ็บ พิการ เสียชีวิต และการสูญเสียทรัพย์สิน^๙

ผู้ก่อเหตุรุนแรงมีการก่อเหตุอย่างต่อเนื่องซึ่งส่งผลให้กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก รัฐจำเป็นต้องใช้กำลังทหารและอาวุธในการควบคุมสถานการณ์รุนแรงในพื้นที่ นอกจากนี้รัฐมีการบังคับใช้กฎหมายปกติแล้ว ยังบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายพิเศษที่สำคัญ ๓ ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑, พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ และ พ.ร.บ. กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗^{๑๐}

ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติ กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีความมุ่งหมายในการใช้บังคับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กฎอัยการศึกให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารบังคับใช้ซึ่งอยู่เหนือฝ่ายพลเรือน แต่พระราชบัญญัติการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้อำนาจฝ่ายพลเรือน ดังนั้น โดยความมุ่งหมายหากมุ่งที่จะใช้กฎหมายใหม่โดยเห็นว่ากฎหมายเดิมไม่เหมาะสม ก็ควรใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ใช้ทั้งกฎอัยการศึก และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่งผลให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยอาศัยทั้งอำนาจของกฎอัยการศึก และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ ทหารมีอำนาจเหนือฝ่ายพลเรือน ทหารมีอำนาจตรวจค้น เกณฑ์ ,ห้าม ,ยึด ,การเข้าที่อยู่อาศัย, การทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ การขับไล่ และ กักบุคคลต้องสงสัยได้ไม่เกิน ๗ วัน โดยไม่ต้องขออำนาจศาล^{๑๑} ซึ่งสามารถเป็นข้ออ้างในการอ้างถึงการบังคับใช้กฎหมายโดยหลักนิติธรรมจากภาครัฐได้

ตารางที่ ๑ สรุปตารางเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง (ที่มา : คู่มือผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่ควรทราบในพื้นที่ จชต., ตามหน้า ๖๙๗๑, ๒๕๕๘)^{๑๒}

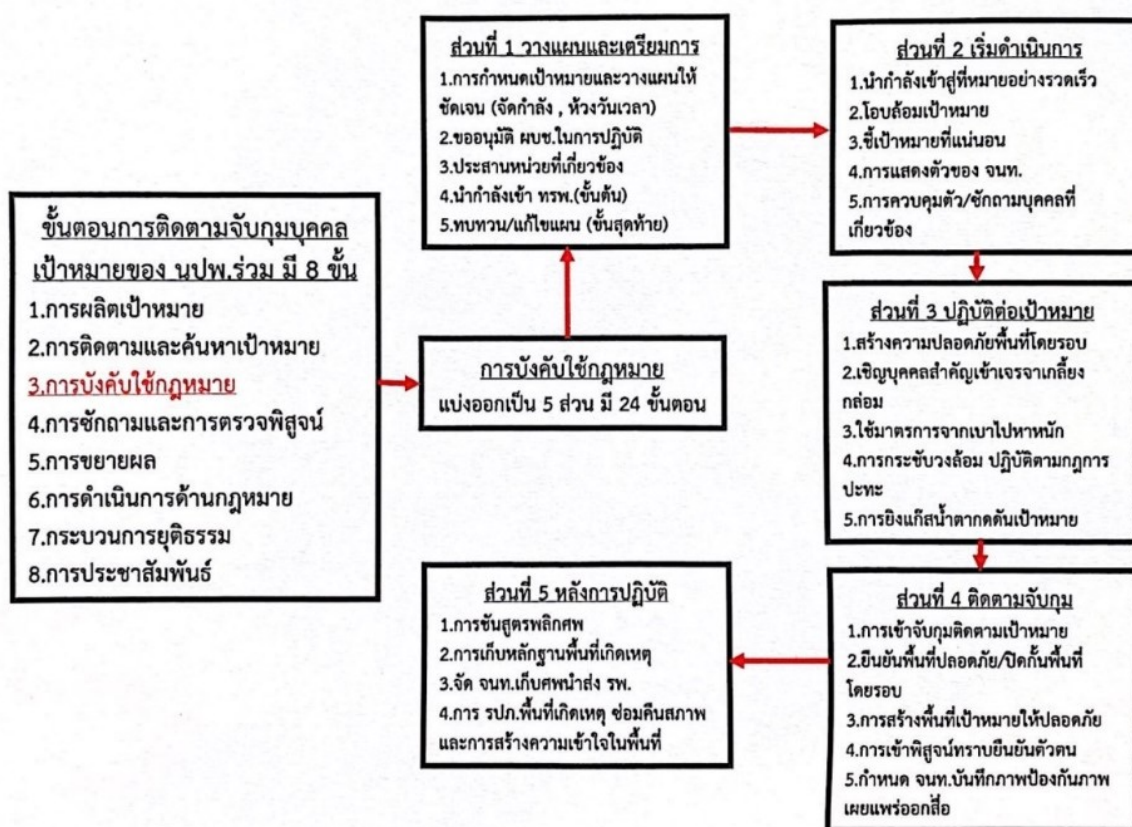
พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคง ในราชอาณาจักร พ.ศ.2551	พ.ร.ก.การบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548	พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ.2457
<p>สถานการณ์ที่ใช้ ใช้ทั้งภาวะปกติและไม่ปกติ ภาวะไม่ปกติ ต้องมีการประกาศพื้นที่</p>	<p>สถานการณ์การใช้ ใช้เมื่อสถานการณ์ภาวะไม่ปกติเฉพาะ พื้นที่ในกรณีมีสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความ ร้ายแรง</p>	<p>สถานการณ์การใช้ จะประกาศใช้เมื่อสถานการณ์ใน ภาวะไม่ ปกติ ในภาวะการเกิดสงครามและการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารตามแนว ชายแดน</p>
<p>ผู้มีอำนาจในการประกาศ ภาวะปกติ : ไม่ต้องประกาศ แต่ พรบ. มี อำนาจบริหารงานตามปกติ ภาวะไม่ปกติ : นรม. (โดยผ่านความ เห็นชอบจาก ครม.) มีมติ กอ.รมน. รับผิดชอบ</p>	<p>ผู้มีอำนาจในการประกาศ นรม. เป็นผู้ประกาศ โดยผ่านความ เห็นชอบจาก ครม.</p>	<p>ผู้มีอำนาจในการประกาศ การประกาศทั่วราชอาณาจักร เป็นพระ ราชอำนาจของ พระมหากษัตริย์ในการ ประกาศใช้ การประกาศ ณ พื้นที่ใด พื้นที่หนึ่ง ผู้บังคับบัญชาระดับ ผบ.พัน ขึ้นไป และแจ้งให้ ครม. ทราบ</p>
<p>ผู้ใช้อำนาจ ภาวะปกติ : นรม. ใช้อำนาจตาม พรบ.ฯ หมวด 1 ภาวะไม่ปกติ : กอ.รมน. ใช้อำนาจ ตาม พรบ.ฯ หมวด 2 และ ผอ.รมน. ออก ข้อกำหนดเพิ่มเติม</p>	<p>ผู้ใช้อำนาจ นรม. หรือ ผู้ที่ นรม. มอบอำนาจให้</p>	<p>ผู้ใช้อำนาจ หน่วยงานทางการทหารใช้อำนาจบริหาร แบบเบ็ดเสร็จ</p>
<p>เหตุในการประกาศ ภาวะปกติ : เพื่อป้องกัน ควบคุมแก้ไข และฟื้นฟู ภาวะไม่ปกติ : ที่ไม่จำเป็นต้องประกาศ สถานการณ์ฉุกเฉินแต่มีแนวโน้มที่จะอยู่ ต่อไปเพื่อป้องกันปราบปราม ระงับ ยับยั้ง เหตุที่กระทบต่อความมั่นคง</p>	<p>เหตุในการประกาศ สถานการณ์ที่ฉุกเฉินและร้ายแรง กระทบ หรืออาจกระทบต่อความสงบ/เป็นภัยต่อ ความมั่นคงของรัฐ/บางส่วนของรัฐ</p>	<p>เหตุในการประกาศ เหตุอันเป็นภัยต่อความเรียบร้อย จาก ภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร - เมื่อมีสงคราม - เมื่อมีจลาจล</p>
<p>การมอบอำนาจ ผอ.รมน. ใช้อำนาจ</p>	<p>การมอบอำนาจ นรม. มอบอำนาจให้หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง</p>	<p>การมอบอำนาจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจทั้งสิ้น</p>

พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคง ในราชอาณาจักร พ.ศ.2551	พ.ร.ก.การบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548	พ.ร.บ.กฏอัยการศึก พ.ศ.2457
<p>อำนาจตามกฎหมาย</p> <p>ภาวะปกติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ติดตาม ตรวจสอบ และรายงาน ครม. เพื่อพิจารณา - อำนาจการ เสนอแผนและแนวทางในการปฏิบัติ - อำนาจการ ประสานงาน และเสริมการปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง - กำกับการดำเนินงานตามที่ ครม.กำหนด - เสริมสร้าง ปชช. ให้ตระหนักในหน้าที่ต่อชาติ/ศาสนา/กษัตริย์ <p>ภาวะไม่ปกติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคง 	<p>อำนาจตามกฎหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ติดตาม/ตรวจสอบเหตุการณ์ทั้งใน/นอกประเทศที่อาจเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อเสนอแนะต่อ นรม. (ม.6) - นรม. มีอำนาจออกข้อกำหนดตรวจค้น, ห้ามและประกาศให้ จนท.มีอำนาจเรียกจับกุม, ควบคุมตัว, ยึด, ตรวจค้น, ตรวจสอบ และการห้าม - ครม. อาจให้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเป็นการชั่วคราวได้จนกว่าจะเลิกประกาศ - ในเขตท้องที่ประกาศฯ ให้อำนาจกฎหมายใดๆ ระบุแล้วโอนมาเป็นอำนาจหน้าที่ของ นรม. เป็นการชั่วคราว (ม.7) 	<p>อำนาจตามกฎหมาย</p> <p>ทหารมีอำนาจเหนือฝ่ายพลเรือน ทหารมีอำนาจตรวจค้นบุคคล, ห้ามยึดบุคคลที่อยู่นอกเขตทำสายหรือในเขตท้องที่ กบฏปิดและกักบุคคลต้องสงสัยได้ไม่เกิน 7 วัน โดยไม่ต้องขออำนาจศาล</p>
<p>ระยะเวลาการประกาศใช้และการเลิกประกาศใช้</p> <p>เมื่อเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงฯ สิ้นสุดลง</p>	<p>ระยะเวลาการประกาศใช้และการเลิกประกาศใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครบกำหนด 3 เดือน - เมื่อสถานการณ์ฉุกเฉินสิ้นสุดลง - ครม. ไม่เห็นชอบให้ขยายระยะเวลา - นรม. มีประกาศยกเลิก 	<p>ระยะเวลาการประกาศใช้และการเลิกประกาศใช้</p> <p>จนกว่าจะมีประกาศพระบรมราชโองการยกเลิกการประกาศใช้ฯ</p>
<p>การจับกุมและควบคุมตัว</p> <p>ไม่มีอำนาจในการควบคุมตัวในหน่วย</p>	<p>การจับกุมและควบคุมตัว</p> <p>ไม่เกิน 7 วัน สามารถขยายห้วงเวลาได้ ครั้งละ 7 วัน แต่ไม่เกิน 30 วัน</p>	<p>การจับกุมและควบคุมตัว</p> <p>ไม่เกิน 7 วัน</p>
<p>การนิรโทษกรรม</p> <p>โดยการส่งให้ศาลพิจารณาสั่งไม่ฟ้องและสั่งให้เข้ารับการอบรม ณ สถานที่ที่กำหนดไม่เกิน 6 เดือน</p>	<p>การนิรโทษกรรม</p> <p>ไม่มี</p>	<p>การนิรโทษกรรม</p> <p>ไม่มี</p>
<p>การคุ้มครองเจ้าหน้าที่</p> <p>ให้ กอ.รมน. ชดเชยค่าเสียหายตามควรแก่ผู้สุจริตซึ่งได้รับความเสียหาย</p>	<p>การคุ้มครองเจ้าหน้าที่</p> <p>จนท. ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง/อาญา/วินัย แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหาย</p>	<p>การคุ้มครองเจ้าหน้าที่</p> <p>จนท. ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง/อาญา/วินัย และไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหาย/ค่าปรับใดๆ</p>
<p>บทลงโทษ</p> <p>จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p>	<p>บทลงโทษ</p> <p>จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p>	<p>บทลงโทษ</p> <p>ใช้ประมวลกฎหมายอาญาทหารและ ป.วิอาญา</p>

๖. แนวทางบังคับใช้กฎหมายของ กอ.รมน.ภาค ๔ สน.

จากกรณีศึกษาหลายๆเหตุการณ์ กอ.รมน.ภาค ๔ สน.ได้จัดทำขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อซักซ้อมความเข้าใจและป้องกันความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่รัฐรวมทั้งให้การปฏิบัติเป็นไปตามหลักนิติธรรมสอดคล้องกับกฎหมายพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงและไม่ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน ตามรูปภาพสรุปขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย

สรุปขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย

ภาพสรุปขั้นตอนแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย

ภาพที่ ๑ แผนเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า ๒๕๖๖.^{๑๓}

จากแผนภาพ เป็นขั้นตอนการบังคับใช้กฎหมาย โดยเป็นขั้นตอนการติดตามจับกุมบุคคลเป้าหมายของหน่วยปฏิบัติการพิเศษรวม มี ๘ ขั้นตอน แบ่งออกเป็น ๕ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ การวางแผนและเตรียมการ (การกำหนดเป้าหมายและวางแผนให้ชัดเจน (จัดกำลัง , หารวันเวลา) ขออนุมัติ ผบช. ในการปฏิบัติ ประสานหน่วยที่เกี่ยวข้อง นำกำลังเข้า ที่รวมพล ขั้นต้น และ ทบทวนและแก้ไขแผน (ขั้นสุดท้าย)

ส่วนที่ ๒ เริ่มดำเนินการ ได้แก่ การนำกำลังเข้าสู่ที่หมายอย่างรวดเร็ว โอบล้อมเป้าหมาย ซ้ำเป้าหมายที่แน่นอน การแสดงตัวของ จนท. การควบคุมตัว และซักถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ ๓ การปฏิบัติต่อเป้าหมาย ได้แก่ การสร้างความปลอดภัยพื้นที่โดยรอบเชิญบุคคลสำคัญเข้าเจรจาเกลี้ยกล่อม ใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก การกระชับวงล้อม ปฏิบัติตามกฎหมายการปะทะ และการยิงแก๊สน้ำตากดดันเป้าหมาย

ส่วนที่ ๔ ติดตามจับกุม ได้แก่ การเข้าจับกุมติดตามเป้าหมาย ยืนยันพื้นที่ปลอดภัย ปิดกั้นพื้นที่โดยรอบ การสร้างพื้นที่เป้าหมายให้ปลอดภัย การเข้าพิสูจน์ทราบ ยืนยันตัวตน กำหนด จนท. บันทึกภาพป้องกันภาพเผยแพร่ออกสื่อและส่วนที่ ๕ หลังการปฏิบัติ ได้แก่ การชันสูตรพลิกศพ การเก็บหลักฐานพื้นที่เกิดเหตุ จัดเจ้าหน้าที่เก็บศพ นำส่ง รพ. และการ รพ.ก. พื้นที่เกิดเหตุ ซ่อมคืนสภาพ และการสร้างความเข้าใจในพื้นที่

จากนโยบายการแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ จชต.ที่ผ่านมา การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐได้พยายามหาทางออกสำหรับกลุ่ม ผกร. โดยใช้มูลฐานว่าเป็นผู้ที่หลงผิดและเป็นคนไทยด้วยกัน ลดการปะทะและการใช้ความรุนแรง ปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรมจากเบาไปหาหนัก โดยเริ่มจากการเชิญผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ตลอดจนบุพการี ในการเกลี้ยกล่อมให้ ผกร. ยอมมอบตัว และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามพรบ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๕๑ (มาตรา ๒๑) แต่อย่างไรก็ตาม หาก ผกร. ยังคงมีการใช้อาวุธในการต่อสู้ เจ้าหน้าที่รัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการตอบโต้ เพื่อป้องกันตนเอง และปกป้องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์ สุดท้ายผลจากการปะทะเป็นเหตุให้มีการสูญเสียทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ก่อเหตุรุนแรง

๗. ช่องว่างของกฎหมาย

มุมมองของภาคประชาชนที่มีต่อการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ จชต. นอกจากปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เจ้าหน้าที่รัฐที่บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งหลักกฎหมายเช่นนี้อาจจะเป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาได้

ปัญหาของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน จชต.ขาดการประสานงานกระบวนการยุติธรรมทั้งในระดับนโยบายและระดับภูมิภาคเพื่อกำหนดทิศทางแก้ไขปัญห เฉพาะหน้าเชิงรุกแบบบูรณาการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ มีปัญหาการขาดการนำเทคโนโลยีและวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์มาช่วยสนับสนุนการแสวงหาพยานหลักฐาน ทำให้มีความจำเป็นต้องมุ่งแสวงหาพยานหลักฐานจากพยานบุคคลหรือจากผู้ต้องสงสัยด้วยวิธีการที่อาจละเมิดสิทธิมนุษยชน และไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม^๕

การแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการบังคับใช้กฎหมายยังเป็นมาตรการที่จำเป็นของ กอ.รมน.ภาค ๔ สน. เพื่อยุติเหตุรุนแรงและดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจในการเชิญตัวหรือตรวจค้นสถานที่หรือพื้นที่ต้องสงสัย ซึ่งมีหลายกรณีที่สามารถปะทะนำไปสู่การวิสามัญกลุ่ม ผกร. รวมทั้งสามารถบังคับใช้กฎหมายควบคุมตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่ม ผกร. แต่ผลกระทบที่ตามมาคือกลุ่มขบวนการเองก็พยายามทำลายความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่รัฐ และชักนำองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐว่า

ใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ขาดความชอบธรรม ละเมิดสิทธิมนุษยชน ใช้กำลังติดอาวุธเข้าดำเนินการต่อสถานศึกษาที่มีเยาวชนพักอาศัยในโรงเรียน ซึ่งมีการโจมตีด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งการใช้การแพร่ข่าวทางร้านน้ำชา มัสยิด หรือสื่อออนไลน์ เพื่อขยายผลทั้งในประเทศและไปสู่ต่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของกองทัพบก^{๑๖}

๘. การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่

จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส

๘.๑ จุดแข็ง (Strengths)

๘.๑.๑ เครื่องมือรวบรวมข่าวสารทางเทคนิคที่มีประสิทธิภาพ ยังช่วยจำกัดวงของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายให้แคบลง ตลอดจนลดโอกาสในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของฝ่ายรัฐ ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดกลุ่มการเมืองฝ่ายขววนการสามารถนำไปขยายประเด็นความขัดแย้งและกล่าวโจมตีการปฏิบัติงานของฝ่ายรัฐได้

๘.๑.๒ ชีตความสามารถของเจ้าหน้าที่ : เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนจะต้องผ่านการฝึกเพื่อความชำนาญในการปฏิบัติตามขั้นตอนการบังคับใช้กฎหมาย โดยปฏิบัติจากเบาไปหาหนักตามหลักการปฏิบัติสากลของการใช้กำลังและอาวุธสอดคล้องกับกฎหมาย เพื่อป้องกันการกระทำเกินกว่าเหตุ และสามารถใช้อาวุธได้ก็ต่อเมื่อป้องกันตนเอง พลเรือน ไม่ให้เกิดอันตรายความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

๘.๑.๓ ยุทธวิธีปรณเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทันสมัย : การเข้าบังคับใช้กฎหมายทุกครั้งต้องตั้งสมมติฐานว่าอาจจะต้องมีการปะทะและใช้กำลังเพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่จึงต้องมียุทธวิธีที่ทันสมัยสำหรับป้องกันความปลอดภัยให้กับผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติสามารถถ่ายทอดให้ผู้บังคับบัญชามองภาพสนามรบหรือพื้นที่ปฏิบัติการแบบเวลาจริง (Real time) เพื่อการตกลงใจในภาวะวิกฤต เช่น มีกล้องถ่ายทอดสดการปฏิบัติอากาศยานไร้คนขับ (Drone) เป็นต้น

๘.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

๘.๒.๑ การขาดการประสานการปฏิบัติของหน่วยรวบรวมข่าวสาร : หากฝ่ายรัฐกำหนดหนทางปฏิบัติที่ผิดพลาด จะทำให้เกิดการปฏิบัติที่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นรุนแรง ซึ่งอาจถูกกลุ่มการเมืองฝ่ายขววนการนำไปขยายประเด็นโจมตี จนส่งผลกระทบในเชิงลบต่อการบรรลุเงื่อนไขทางยุทธศาสตร์ของฝ่ายรัฐได้

๘.๒.๒ การเฝ้าตรวจตามแนวชายแดน : จากการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่หรือหลังจากการก่อเหตุของผู้ก่อเหตุรุนแรง ผู้ก่อเหตุรุนแรงระดับแกนนำที่มีหมาย ป.วิอาญา หรือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ มักจะหลบหนีออกนอกประเทศไปยังประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมาตรการเฝ้าตรวจตามแนวชายแดนไม่สามารถตรวจพบหรือจับกุมผู้ก่อเหตุรุนแรงได้

๘.๒.๓ การเก็บวัตถุพยาน : การจัดเก็บวัตถุพยาน หลักฐาน หลังจากดำเนินการตามกระบวนการใช้กำลังแล้วจำเป็นอย่างยิ่งในการเก็บหลักฐานวัตถุพยานเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม บางครั้งพิเศษเจ้าหน้าที่อาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์การหยิบจับโดยไม่ใช้ถุงมือ การเหยียบย่ำ ทำให้วัตถุพยานปนเปื้อนเมื่อตรวจสอบทาง

นิติวิทยาศาสตร์ อาจเป็นการทำลายวัตถุพยานโดยไม่ตั้งใจ รวมทั้งการตรวจค้น การค้นหาในรายละเอียดเพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีต่อผู้ก่อเหตุรุนแรงยังไม่เพียงพอต่อรูปคดี เมื่อดำเนินคดีในชั้นศาล ทำศาลยกฟ้องและผู้ก่อเหตุรุนแรงไม่มีความผิด

๙. แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยหลักนิติธรรม

“หลักนิติธรรม” นั้น มาจากคำว่า “The Rule of Law” ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยมีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรจะถูกปกครองโดยมนุษย์ แต่ควรจะต้องถูกปกครองโดยกฎหมาย เป็นหลักที่จำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่ให้เกินขอบเขตโดยปกครองภายใต้กฎหมายมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ

- ๑) บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย
- ๒) บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน
- ๓) บรรดาศาลธรรมดาทั้งหลายจะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว

หลักนิติธรรมกับหลักนิติรัฐมีความคลึงกัน คือ ถ้าไม่มีกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะถ้าดำเนินการไปแล้วอาจกระทำสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ หลักที่ว่าเมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด ฝ่ายปกครองก็ใช้กฎหมายไปในขอบเขตนั้น จะใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้”

หลักนิติธรรมนั้น ผู้ปกครองและกฎหมายคือสิ่งเดียวกันอีกนัยหนึ่งก็คือกฎหมายเป็นเพียงเจตจำนงของผู้ปกครองนั่นเอง ก้าวแรกที่น่าพามนุษย์ชาติให้หลุดพ้นจากการกดขี่ดังกล่าวคือแนวความคิดที่ว่าผู้ปกครองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและปกครองประเทศอย่างมีคุณธรรมด้วยวิถีทางของกฎหมาย ระบอบประชาธิปไตยไปไกลกว่านั้นด้วยการสถาปนาหลักนิติธรรม

แม้ว่าไม่มีประเทศใดหรือระบอบการปกครองใดในโลกที่ปราศจากซึ่งปัญหา แต่หลักนิติธรรมจะทำหน้าที่ปกป้องสิทธิพื้นฐานด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจหลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย ๗ หลักการคือ

๑. หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจการตรวจสอบอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ

๒. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ

๓. หลักความชอบธรรมด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบ จากตัวแทนของประชาชน โดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลยพินิจ โดยปราศจากข้อบกพร่อง

๔. หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ

๕. หลักความอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและ ทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก ๓ ประการกล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

๖. หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมายให้เป็นความผิด แล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้

๗. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

หลักนิติธรรม เป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาล คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤต ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะทั้งนี้เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค การแบ่งแยกการใช้อำนาจ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการป้องกันการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมและนิติกระบวนการ ซึ่งอย่างน้อยต้องไม่บังคับใช้รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายย้อนหลังเป็นโทษ ทางอาญาแก่บุคคล ให้บุคคลมีสิทธิในการปกป้อง ตนเองเมื่อสิทธิหรือเสรีภาพถูกระทบ ไม่บังคับให้ บุคคลต้องให้ถ้อยคำซึ่งทำให้ต้องรับผิดชอบทางอาญาไม่ทำให้บุคคลต้องถูกดำเนินคดีอาญาในการกระทำความผิดเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง และมีข้อกำหนด ให้สันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และความเป็นอิสระของศาล และความสุจริตเที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรม^{๑๘}

๑๐. แนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการที่เหมาะสม

๑๐.๑ การกำหนดนโยบายที่เกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกัน สามารถแสดงออกถึงการมีตัวตนและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูได้ ดังนั้นรัฐบาลไทยควรกำหนดนโยบายโดยใช้มูลฐานจากแนวทางการปฏิบัติของประเทศสิงคโปร์ (Ethnic Integration Policy :EIP)^{๑๙} ที่สามารถ ทำให้ประชาชนในประเทศที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ตลอดจนมีความภาคภูมิใจที่จะเรียกตนเอง ควรจะตอบสนองต่อคำถามที่ว่า “ จะทำอะไร ประชาชนที่มีเชื้อชาติ มลายู ถึงจะมีความภาคภูมิใจที่มีสัญชาติไทย และ ภูมิใจที่ได้อยู่บนแผ่นดินไทย ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ภาครัฐจะต้องมีความเปิดกว้างด้านฐานความคิด ในการยอมรับธรรมชาติของความเป็นพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยการสร้างให้คนในชาติมีความเคารพ ให้เกียรติ และมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ ศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

๑๐.๒ การบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรม : จะต้องยึดหลักการเมื่อนำการทหาร รวมทั้งไม่ใช้มาตรการทางทหารในรูปแบบการค้นหาล่าและทำลาย หรือจับกุมปราบปรามด้วยมาตรการการบังคับใช้กฎหมายอย่างสุดขีดโดยปราศจากการประนีประนอม นอกจากนี้ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ คุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ควรปฏิบัติอย่างตรงจุดและเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นไป

ตามหลักนิติธรรมและเคารพหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการใช้หลักสันติวิธีในการแก้ปัญหา โดยการเอาชนะที่ความคิดและจิตใจของประชาชน

๑๐.๓ การบูรณาการร่วมในการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐ : จัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง สำหรับการบังคับใช้กฎหมาย โดยการบูรณาการรวมทั้ง ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายกฎหมาย หน่วยข่าว ภาคประชาชน (โຕ๊ะอิหม่าม) ที่มีขีดความสามารถ ความชำนาญเฉพาะด้าน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างตรงจุด ถูกต้อง มีความชอบธรรม ตลอดจนสามารถลดเงื่อนไขข้อผิดพลาดของฝ่ายรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๐.๔ การฝึกเจ้าหน้าที่รัฐ : เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ควรทำการฝึกการปฏิบัติบนพื้นฐานดุลยพินิจ^{๒๖} โดยผู้บังคับหน่วยและกำลังพลรายบุคคล มีวงรอบการตกลงใจของตนเองได้แก่การตรวจการณ์ (Observe) การปรับตามความพร้อม (Orient) การตัดสินใจ (Decide) และการปฏิบัติ (Act) ทำอย่างไรให้การตัดสินใจต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าทุกครั้งถูกต้องเสมอทั้งด้านยุทธวิธี กฎหมาย และความชอบธรรม การสงคราม และ ความพร้อมทางกฎหมาย ภายใต้สภาวะแวดล้อมความมั่นคงยุคใหม่

๑๐.๕ การประชาสัมพันธ์และชี้แจงข้อเท็จจริง ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ ถึงความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงสิทธิหน้าที่ของพลเมืองที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในสถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายรัฐ ป้องกันการปิดเบือนจากกลุ่มขบวนการ โดยนำเอา ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นมาร่วมชี้แจงร่วมกับหน่วยงานที่ปฏิบัติ

การบังคับใช้กฎหมายยังคงเป็นมาตรการที่จำเป็นของ กอ.รมน.ภาค ๔ สน. เพื่อยุติเหตุรุนแรงและดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน^{๒๗} ซึ่งมีหลายกรณีที่เกิดการปะทะจนนำไปสู่การวิสามัญกลุ่มกองกำลังติดอาวุธ รวมทั้งสามารถบังคับใช้กฎหมายควบคุมตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการได้อย่างต่อเนื่อง แต่ผลกระทบที่ตามมาคือฝ่ายขบวนการได้พยายามทำลายความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่รัฐ และชี้นำให้องค์กรสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรระหว่างประเทศ มองว่าฝ่ายรัฐใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ ขาดความชอบธรรม ละเมิดสิทธิมนุษยชน ใช้กำลังติดอาวุธเข้าดำเนินการต่อสถานศึกษาที่มีเยาวชนพักอาศัยในโรงเรียน ซึ่งได้ปิดเบือนข้อมูลที่เป็นเท็จผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อสร้างกระแสโจมตีและต่อต้านฝ่ายรัฐให้เกิดขึ้นในทั้งและนอกประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาพลักษณ์ของฝ่ายรัฐในการแก้ไขปัญหา จชต.

ดังนั้นแนวทางการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ จชต. ควรมีการบูรณาการส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทุกฝ่าย ในการหาทางออกให้กลุ่มคนที่เห็นต่างจากรัฐกลับมาต่อสู้ด้วยแนวทางสันติวิธีเพื่อลดการสูญเสีย^{๒๘} รวมทั้งการขับเคลื่อนกลุ่มผู้นำด้านต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบสถานศึกษาเพื่อเป็นการป้องกันการใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะและพักพิงหลบซ่อน ซึ่งจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่ต้องการคือผู้เห็นต่างจากรัฐออกมารายงานตัว รวมทั้งสถานศึกษาทางศาสนาทุกแห่ง ดำเนินการเรียนการสอนตามมาตรฐานกระทรวงศึกษาธิการและตามหลักศาสนาที่ถูกต้องทำให้ฝ่ายขบวนการไม่สามารถผลิตกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้าสู่ขบวนการได้อีกต่อไป

แต่มีหลายฝ่ายตั้งข้อสงสัยคิดว่า เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่อย่างกว้างขวาง และการปฏิบัติหน้าที่บางครั้งอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและขัดต่อหลักนิติธรรมอย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบในพื้นที่ จชต. โดยการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินยังคงมีความจำเป็น เนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่ไม่ปกติที่มีความร้ายแรงอันกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ โดยในบางสถานการณ์อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจจนเกินขอบเขต ควรมีระบบตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๘ ของฝ่ายบริหารให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยเรื่อง การบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษา จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส

๑. ในปัจจุบันของการก่อเหตุรุนแรงที่ยังคงมีการก่อเหตุอยู่เป็นระยะ อีกทั้งยังพบการเคลื่อนไหวของเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีแนวความคิดสนับสนุนฝ่ายขบวนการอย่างต่อเนื่องในทุกช่องทาง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษาทางศาสนาอิสลาม ทั้งโรงเรียนปอเนาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา และโรงเรียนตาดีกา โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อ ถ่ายทอดแนวความคิดความเชื่อให้กับเยาวชนโดยการบิดเบือนหลักการของศาสนาอิสลาม แล้วนำมาผูกโยงกับอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์และดินแดนที่ถูกยึดครอง จึงยังคงมีความจำเป็นในการสนับสนุนการควบคุมพื้นที่ให้ปลอดภัย ตลอดจนเป็นการการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนที่มีต่อฝ่ายรัฐ และสร้างสถานะที่เกื้อกูลในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการเมืองของฝ่ายรัฐ โดยเฉพาะการเพิ่มอำนาจการต่อรองในเวทีพูดคุยสันติสุขในอนาคตต่อไป

๒. สิ่งกีดขวางที่สำคัญที่สุดต่อการปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายรัฐคือประชาชน การที่ประชาชนถูกปลุกกระดมให้ออกมาขัดขวางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐรวมทั้งการยุยงฝ่ายรัฐให้ใช้ความรุนแรงต่อประชาชน จนกลายเป็นการสู้รบเสี่ยงต่อการบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมและเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และถูกนำไปขยายประเด็น เพื่อด้อยค่าความชอบธรรมในการปฏิบัติของฝ่ายรัฐ จนนำไปสู่การเพ่งเล็งของประชาคมระหว่างประเทศและทำให้ส่งผลกระทบต่อความดำเนินแนวทางยุทธศาสตร์ของฝ่ายรัฐในที่สุด^{๒๔}

๓. การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมต่อการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ จชต. ควรใช้ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” การเมื่อนำการทหาร การให้โอกาสกลุ่มบุคคลที่เคยต่อสู้กับรัฐที่ที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษที่มีอยู่อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และใช้เท่าที่จำเป็น โดยนำกระบวนการนิติทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนเพื่อให้สามารถตรวจสอบผู้กระทำผิดได้แม่นยำตามหลักนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความชอบธรรม ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน

๑๑. แนวทางการประยุกต์ ยุทธศาสตร์พระราชทาน

“เข้าใจ” เนื่องในปัจจุบันของการก่อเหตุรุนแรงที่ยังคงมีการก่อเหตุอยู่เป็นระยะ อีกทั้งยังพบ การเคลื่อนไหวของเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีแนวความคิดสนับสนุนฝ่ายขบวนการอย่างต่อเนื่องในทุกช่องทาง โดยเฉพาะ กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษาทางศาสนาอิสลาม ทั้งโรงเรียนปอเนาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา และ โรงเรียนตาดีกา โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อ ถ่ายทอดแนวความคิดความเชื่อให้กับเยาวชนโดยการบิดเบือนหลักการ ของศาสนาอิสลาม แล้วนำมาผูกโยงกับอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์และดินแดนที่ถูกยึดครอง ซึ่งได้ถูกนำมาใช้เป็น คุณค่าหลักในการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของประชาชนผ่าน วาทกรรมหลัก คือ ชาติพันธุ์ชาตินิยม และ การทำสงครามญihadบนดินแดนดาร์ลุสซารี จากมูลเหตุดังกล่าว ทำให้ฝ่ายขบวนการสามารถผลิตกองกำลังติด อาวุธรุ่นใหม่ รวมทั้งสามารถดำรงขีดความสามารถในการก่อเหตุรุนแรงได้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตราบไต่ที่ฝ่าย รัฐยังไม่สามารถยุติวงจรการคัดเลือกเยาวชนรุ่นใหม่เข้าสู่ขบวนการได้อย่างเบ็ดเสร็จ ตราบนั้นฝ่ายขบวนการก็จะ ยังคงมีขีดความสามารถในการก่อเหตุรุนแรงได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม จึงยังคงมีความจำเป็นในการสนับสนุนการควบคุมพื้นที่ให้ปลอดภัย ตลอดจนเป็นการการสร้างความเชื่อมั่นให้กับ ประชาชนที่มีต่อฝ่ายรัฐ และสร้างสภาพที่เกื้อกูลในการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการเมืองของฝ่ายรัฐ โดยเฉพาะ การเพิ่มอำนาจการต่อรองในเวทีพูดคุยสันติสุขในอนาคตต่อไป ด้วยการตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เครื่องกีดขวางที่สำคัญที่สุดต่อการปฏิบัติการบังคับใช้ กฎหมายของฝ่ายรัฐคือประชาชน ซึ่งสิ่งที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด

“เข้าถึง” ประชาชนจากการถูกปลุกระดมให้ออกมาขัดขวางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ รัฐรวมทั้งการช่วยฝ่ายรัฐให้ใช้ความรุนแรงต่อประชาชน จนกลายเป็นการสู้รบเสี่ยงต่อการบังคับใช้กฎหมาย ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมและเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และถูกนำไปขยายประเด็นโดยกลุ่มการเมืองฝ่าย ขบวนการ ที่ใช้การปฏิบัติการข่าวสารที่บิดเบือน นำเสนอต่อทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยมิ ความมุ่งหมายหลัก คือ เพื่อด้อยค่าความชอบธรรมในการปฏิบัติของฝ่ายรัฐ จนนำไปสู่การเพ่งเล็งของประชาคม ระหว่างประเทศและทำให้ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อการดำเนินแนวทางยุทธศาสตร์ของฝ่ายรัฐในที่สุด

“พัฒนา” แนวทางที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่ลดมาตรการทางทหาร ลดการปะทะ ลดการสูญเสียสามารถตรวจสอบได้ พัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการเข้ามาบังคับใช้กฎหมาย มีพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่พูดคุยสันติสุขจากระดับชุมชน และส่งเสริมบทบาทผู้นำ ชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้างความยุติธรรมระดับชุมชน และเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง ทศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจที่ถูกต้องของแนวทางสันติวิธี เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ควรทำการฝึกการ ปฏิบัติบนพื้นฐานดุลยพินิจ^{๑๔๔} โดยผู้บังคับหน่วยและกำลังพลรายบุคคล มีวงรอบการตกลงใจของตนเองให้การ ตัดสินใจต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าทุกครั้งถูกต้องเสมอทั้งด้านยุทธวิธี กฎหมาย และความชอบธรรมการสงคราม และ ความพร้อมทางกฎหมาย ภายใต้สภาวะแวดล้อมความมั่นคงยุคใหม่

๑๒. ข้อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยหลักนิติธรรม

จากทุกบริบทในข้างต้น ทำให้สามารถนำเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษา จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ได้ดังนี้

๑๒.๑ จุดมุ่งหมาย (End) การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ จชต. เพื่อต้องการจัดระเบียบพื้นที่ไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรง ลดการสูญเสียทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ก่อเหตุรุนแรง สามารถนำผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรมและเคารพหลักสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสามารถตัดวงจรบ่มเพาะและผลิตกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้าสู่กระบวนการ จนทำให้ขีดความสามารถในการก่อเหตุรุนแรงลดลงอย่างต่อเนื่อง

๑๒.๒ แนวทาง (Ways) จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจร่วมโดยบูรณาการส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่ลดมาตรการทางทหารในรูปแบบการค้นหาล่าและทำลาย โดยไม่ต้องใช้กำลังติดอาวุธของเจ้าหน้าที่ ลดการปะทะ ลดการสูญเสียเหมือนที่ผ่านมาและสามารถตรวจสอบได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปฏิเสธฝ่ายขบวนการ มีพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่พูดคุยสันติสุขจากระดับชุมชน และส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้างความยุติธรรมระดับชุมชน และเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง ทศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจที่ถูกต้องของแนวทางสันติวิธี รวมทั้งประชาสัมพันธ์เครือข่ายในการชักชวนผู้ที่หลงผิดหรือผู้ที่เห็นต่างจากรัฐ ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

๑๒.๓ เครื่องมือ (Means) สภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร(กอ.รมน.) คณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.ส่วนหน้า) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค ๔ สน.) ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (กอ.รมน.จังหวัด) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (ศชจ.) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) รวมทั้งส่วนราชการและผู้นำต่างๆในพื้นที่

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม^{๒๖} ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีการกล่าวถึงคำว่า “หลักนิติธรรม” ไว้ใน ๒ มาตรา ได้แก่ มาตรา ๓ วรรคสอง และมาตรา ๒๖ วรรคสอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” การบังคับกฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” โดยหลักนิติธรรม นั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อป้องกันการละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชนและ และหลักที่ว่า เมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้ กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิได้ บุคลากรและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ปรับวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้เคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม รวมทั้งเสริมสร้าง

และพัฒนาวัฒนธรรมของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีความโปร่งใส เป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ การค้นหาความจริง การรวบรวมและการพิสูจน์พยานหลักฐานเป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก อำนาจความยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เลือกปฏิบัติ มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและอำนวยความสะดวกยุติธรรมพร้อมทั้งพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตลอดกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือก ระบบยุติธรรมชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม การช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความเป็นธรรม การพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมให้มีความหลากหลาย การสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน การพัฒนากลไกคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนผู้ได้รับผลกระทบพัฒนามาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา เพื่อลดทอนความเป็นโทษทางอาญาที่ไม่จำเป็น สร้างความสมดุลระหว่างการบังคับโทษตามคำพิพากษากับการให้โอกาสผู้ต้องโทษกลับคืนสู่สังคม

- ^{๑๒} ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. สถิติเหตุการณ์และผู้ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เหตุการณ์ที่ ๓ ฝ่ายรับรอง) ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ - ๒๕๖๓ [อินเทอร์เน็ต]. ๒๕๖๓ [เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗]. เข้าถึงได้จาก sbpac.go.th
- ^{๑๓} แผนเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า. ๒๕๖๖.
- ^{๑๔} ทรงเดช สุกนุ้ย, พันเอก แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษา จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ๒๕๖๖ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก
- ^{๑๕} ศาลรัฐธรรมนูญ, หลักนิติธรรม (The Rule of Law). [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗]. เข้าถึงได้จาก ewt_dl_link.php (constitutionalcourt.or.th)
- ^{๑๖} ทรงเดช สุกนุ้ย, พันเอก แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษา จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ๒๕๖๖ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก
- ^{๑๗} ศาลรัฐธรรมนูญ, หลักนิติธรรม (The Rule of Law). [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗]. เข้าถึงได้จาก ewt_dl_link.php (constitutionalcourt.or.th)
- ^{๑๘} เรื่องเดียวกัน
- ^{๑๙} ทรงเดช สุกนุ้ย, พันเอก แนวทางการบังคับใช้กฎหมายการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษา จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ๒๕๖๖ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก
- ^{๒๐} สุทัศน์ จารุมณี, พลตรี. การฝึกทักษะเพื่อปรับเปลี่ยนและพลิกแพลงเพื่อเอาชนะศูนย์พัฒนาหลักนิยมและยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก. ๒๕๕๗.
- ^{๒๑} ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕.
- ^{๒๒} ปณิธาน วัฒนายากร. ขบวนการจัดตั้งกับความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: แรงจูงใจ การขับเคลื่อนและแนวทางแก้ไขวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ [อินเทอร์เน็ต]. ๒๕๖๔ [เข้าถึงเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๖๖]. เข้าได้จาก <https://soo๓.tci-thaijo.org>
- ^{๒๓} ชาคริต อุจระรัตน, พันเอก. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จะยุติลงเมื่อใดหาคำตอบได้จากระบบการศึกษา วิทยาลัยการทัพบก (กันยายน ๒๕๖๐)
- ^{๒๔} ฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนนา. เอกสารวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เรื่องการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ (พฤษภาคม ๒๕๖๓)
- ^{๒๕} วันวิชาติ บุญโปร่ง. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องทัศนะของกองทัพบกที่เหมาะสมต่อการแก้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๖๔ (กันยายน ๒๕๖๕)

^{๒๖} ศาลรัฐธรรมนูญ,หลักนิติธรรม(The Rule of Law). [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม๒๕๖๗]. เข้าถึงได้จาก [ewt_dl_link.php \(constitutionalcourt.or.th\)](http://ewt_dl_link.php(constitutionalcourt.or.th))